

Ameriški davkoplačevalci financirajo borbo proti indoneškemu ljudstvu

Holandci potrošili vsak dan milijon dolarjev za vojaštvo v Indoneziji; Amerika bo morda ustavila Marshallovo pomoč; azijske države solidarne proti tujim imperialistom

New York. — Dr. D. Soemirto, polnomočni minister indoneške republike, je tu izjavil, da je holandska vlada v teku zadnjih let potrošila za militaristične akcije na Javi vsak dan \$1,000,000. To je glavni vzrok, da ima Holandska velikanski deficit v svojem narodnem proračunu. Pri manjkaj pa faktično pokriva Zedinjene države na podlagi Marshallovega načrta.

Soemirto je dalje izjavil, da je bila Holandska že skoraj na robu bankrota, dokler ji ni priskočil na pomoč Stric Sam. "Denar, ki ga je nakazala Amerika Holandski za obnovu dežele, je bil porabljen za vzdrževanje armade 130,000 mož v Indoneziji. Holandsko pa stane ta armada \$1,000,000 na dan," je dejal indoneški minister.

Washington. — Administracija za gospodarsko sodelovanje je nakazala Holandski za rekonstrukcijo \$298,564,675. Poleg tega je dobila holandska Vzhodna Indija \$61,790,958. Oba sklada sta upravljana v Haagu.

Vladni uradniki namigujejo, da bodo nadaljnja nakazila Holandski ustavljena, če se ne bi hotele pokoriti ukazu Združenih narodov, ki bodo najbrže izdali odredbo, da morajo napadatelci indoneške republike prenehati z vojno in se pomakniti nazaj na prvotno mejo.

Pariz. — Zedinjene države stojijo z vsem svojim diplomatskim vplivom na strani napadenih indoneške republike. Neki ameriški zastopnik je dejal, da bo vlada Zedinjenih držav insistirala pred varnostnim svetom, da mora Holandska takoj prenehati z vojno na Javi in Sumatri in potegniti svoje čete na pozicije, ki so jih zavzemale pred napadom na republiko.

Ameriški delegat pri varnostnem svetu dr. Philip Jessup bo tudi zahteval od Holandske, da takoj izpusti vse voditelje indoneške republike, ki so jih zajele holandske čete, ko so okupirale prestolnico Jogjakarto.

Prichakuje se, da bo ostro nastopil v varnostnem svetu proti Holandski tudi avstralski delegat, prav tako sovjetski.

Batavia, Java. — Poveljstvo holandske armade je naznanilo novo izkrcanje čet na severovzhodni obali Jave, zaenot pa zahtevalo trditve indoneških zastopnikov v Parizu in drugje, da so republiške čete ponovno zavzele prestolnico Jogjakarto.

Holandske čete nevzdržoma prodirajo naprej in zavzele so tudi Kallioerang v centralni Javi, kjer je stan dobrotne odseska Združenih narodov. Osebe tega odseka šteje 18 oseb.

Republiški radio iz Madioena, ki leži 80 milj severovzhodno od Jogjakarte, je pozival Indoneze, naj se poslužijo taktike požiganja pri umiku.

Jaipur, Indija. — Pendlit Nehru, ministrski predsednik Indije, je dejal, da bo imel holandski zavratni napad na indoneško republiko resne posledice v Indiji in ostalih državah Azije ter najbrže tudi drugje. Pristavil je, da je holandski čin v nasprotju s principi čarterja Združenih narodov. Nehru, ki je govoril na seji kongresne stranke, je tudi izrekel te besede: "Mi smo se odločili narediti konec tuji dominaciji v Aziji. Dasiravno

Domače vesti

Nov grob v W. Va.

Davis, W. Va. — Dne 15. dec. je za srčno hibo naglo umrla Mary Gasser, stara 59 let, doma iz Škofje Loke, v Ameriki od 1920. Članica SNPJ je bila 28 let, sedaj pri društvu 29 na Thomasu. Zapuščica moža Sebastijana, štiri hčere in sina, vsi odrasli, ter tri brate nekje v Ameriki, v starem kraju pa tudi enega brata.

Nov grob v Ohiu

Byesville, O. — Dne 13. dec. je umrla žena Louisa Turneja, stara 64 let, doma iz vasi Mali kamen pri Rajhenburgu, Štajersko, članica društva 807 SNPJ. Poleg moža zapuščica tri poročene hčere — Mary Tilly, Eni Rudy, Helen Rouzy — in štiri sinove — Joeva, Louisa, Leeja in Williama.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Umrl je Joseph Furlan, doma iz Male Ligojne pri Vrhniki, v Ameriki 35 let. V starem kraju zapuščica sina in pet sestier, v Lemontu, Ill., pa pečakinjo. — Smrtno je bil povožen od avta John Blash, star 66 let, član avtne unije CIO. V Ameriki ni nima sorodnikov. — Zadnji petek, ko je šel na delo, je avto zadel tudi Franka Bogolina, ki je pol ure po prevozu v bolnišnico podlegel poškodbam. Star je bil 67 let, doma iz Mrtvice pri Krškem, v Ameriki 41 let, član društva Lander-Adamič št. 28 SNPJ in SDZ. Delal je v mestni elektrarni. Avto ga je zadel na E. 55 st. in Superior ave. Zapuščica žena, tri sinove, hčere, tri vnuke in več drugih sorodnikov. — Po kratki bolezni je v bolnišnici umrla Eva Trupinich, rojena Jankovich v Sigatcu, Jugoslavija, v Ameriki 35 let, članica HBZ. Zapuščica moža in poročeno hčer, v starem kraju pa sestera in brata. Po poklicu je bila strojnik in delala pri National Screw Mfg. Co. čez 30 let. — Joseph Koss st. se nahaja v bolnišnici Glenville, kjer se je moral podvržeti operaciji, Frank Bencina iz Collinwooda pa je v bolnišnici St. Alexis. — Pri družini Lillian in George D. Smith ml. so se oglasile rojnice in pu stile sinčka.

Manila, Filipini. — Tukaj krozi govorice, da bo postala Manila sedež zamejne vlade indoneške republike, toda indoneški zastopniki so izjavili, da so ta poročila "preuranjena".

Haag, Holandska. — Iz zanesljivih virov se doznava, da se Holandija ne bo pokorila ukazu Zedinjenih narodov in ne bo potegnila svojih čet na svoje prvotne pozicije.

Cicero ne bo imelo glasovanja glede oblike administracije

Chicago. — V sosednjem trgu Cicero se njegovi prebivalci že dalj časa zavzemajo, da bi dobili trg statut mesta, ker so prepričani, da bi nižinski elementi imeli manj prilike za obstoj pod sistemom mestne občinske uprave.

Ciceroščani so zbrali skupaj 10,000 podpisov in tako prislili občinski odbor, da je pristal na referendum glede te zadeve, sedaj pa je občinski odbor odločil, da ne bo referenduma in podal izjavo, da so mnogi podpisi na petičijah neveljavni. O referendumu bo najbrže odločilo sodišče.

Bivši svetovalec državnega tajnika izvršil samomor

New York. — Laurence Duggan, star 43 let, bivši svetovalec državnega tajnika Cordella Hulla, je izvršil samomor s skokom iz svoje pisarne s 16. nadstropja.

Nekaj minut po samomoru je kongresnik Mundt, izvršujoči predsednik kongresnega odseka za protiameriške dejavnosti, izjavil, da je bil Duggan povezan s tistimi, ki so dajali informacije sovjetskim agentom.

SENATNI ODSEK DOBIL POROČILO O EKSPORTACIJI

V eksportni trgovini se vršijo velike goljufije in ponesvrbe na debelo

Washington. — Posebni preiskovalni senatni odsek je odkril velike "goljufije, ponesvrbe in druge nelegalnosti" v izvozni trgovini. "Ker je nemogoče natančno preiskati izvozno trgovino, zato je težko ugotoviti, za koliko milijonov blaga in proizvodov je bilo poslanih nezakonito iz Zedinjenih držav," pravi poročilo.

Posebni senatni preiskovalni odsek je osredotočil svojo kritiko zlasti na urad trgovinskega oddelka, ki izdaja izvozna dovoljenja. Odsek pravi, da radi ohlapne kontrole pri izdajanju izvoznih dovoljenj, delajo ogromne dobičke brezvestni eksportirji, dočim se mnogi pošteni trgovci, ki se bavijo z izvozno trgovino, komaj vzdržujejo nad vodo. V poročilu tega odseka so navedene primere o "ponarejenih izvoznih dovoljenjih in goljufivih pošiljajah." Na primer tvrdka Haro Products Co. iz New Yorka je poslala v tujemstvo nezakonito 200,000,000 funtov moke in okrog 1,000,000 funtov masti. Poročilo pravi, da je John Quinn preskrbel "ponarejena izvozna dovoljenja za ta izvoz; kakor tudi za druge. Quinn sedaj čaka obsodbe pred sodiščem v New Yorku.

Izvažalec Robert Mistrourh je eksportiral cevi iz litega železa v teži 1,738,000 funtov, v izvoznih listinah pa je navedel izvoz cementnih cevi. V deželi je namreč pomanjkanje cevi iz litega železa, zato jih je nemogoče eksportirati brez posebnega dovoljenja, dočim za cevi iz cementa ni potrebno izvozno dovoljenje.

Tvrdba N. Nelson iz New Yorka pa je ponarejevala naročila iz tujemstva, s katerimi je dobivala izvozno dovoljenje. Senatni preiskovalni odsek dalje navaja primer, da je bilo izvoženo 2,000,000 funtov radi pomote neke uradnice. Dovoljenje je bilo izdano za manj kot desetino tona odpošiljavce, toda neka uradnica se je zmotila in dopustila ta izvoz. Radi te napake ji ni nihče niti dal ukora.

Neka eksportna tvrdka pa je izvozila 18,400 funtov tri palce dolgih žebeljev, pod izvozno znamko pa je označila pošiljatev čevljarških žebeljev.

Senator Ferguson, republika-

Jugoslavija bo plačala 18 milijonov Angliji

Ta vsota predstavlja odškodnino za britako posest v Jugoslaviji

London. — Koncem zadnjega tina je bil storjen nadaljnji korak za povečanje angleških trgovskih vezi z vzhodno Evropo, kso zastopniki angleške in jugoslovanske vlade prišli do sporuma glede odškodnine za bitako posest, ki jo je Jugoslavija nacionalizirala. Sporazum doča, da bo Jugoslavija plačala to posest 4,500,000 angleških funov, kar znaša \$18,000,000.

D tega sporazuma je prišlo po ših mesecih pogajanj, ki so v tej za sklenitev enoletne trgovske pogodbe med Jugoslavijo in Anglijo. Anglija bo Jugoslaviji dostavljala stvari v zameno za jugoslovanski les, hrano in manjši meri za lahke kovine.

Seč se še pogajanja vršijo glede goslovanake imovine, ki je "zarzajena" v Londonu. Prichakuje, da bodo pogajanja v kratkem uspešno zaključena, naker bo kotazum podpisan.

Rešenje je bila tudi zadeva jugoslovanakih privatnih dolgov v Angliji, tka da je treba priti do sporazum, amo se o državnih dolgovih.

Jugoslavija bo plačala v teku prvega leta desetinko vsote, ki je določena za odškodnino angleške posesti Jugoslaviji, glede plačila ostale vsote pa se bodo vršila popajanja pozneje. Prihodnje leto pa nameravata obe državi zaključiti dolgoročno trgovsko pogodbo.

nec iz Michigana, ki je predsednik tega preiskovalnega pododseka, predlaga več priporočil, ki naj bi "odpravila to nezdavno praktičiranje v izvozni trgovini." Med drug priporočila, naj bi izdajal trgovinski department izvorna dovoljenja samo nekaterim zanesljivim in poštenim izvažalci, da bi se izločili na tujemstvo nepošteni izvažalci.

Zanimivo pri vsem tem je to, kako norejo ljudje, čeprav so senatorji, pričakovati poštenosti v poslovni trgovini, ko tako navedeno zagovarjajo "svobodno podjetništvo", katero v bistvu zagovarja brezobzirno oduščevanje na vsej črti, to se pravi "svobodno" oplajčkanje in izkoriščanje, pa naj bo prizadeta država ali pa posameznik.

Velika korupcija na račun Marshallovega načrta

Kongresnik Lemke trdi, da se uganja z ameriško pomočjo v Evropi največja goljufija; napoveduje, da bo Marshallov načrt porazil demokrate l. 1952

Washington. — Pred kratkim je administracija za gospodarsko sodelovanje uradno obdoločila Veliko Britanijo, Belgijo in Holandsko zlorabe milijonov dolarjev iz sklada Marshallovega načrta. Na dan je namreč prišlo, da so te tri države z ameriškim denarjem kupovale razne kovine v Kanadi in drugih državah, nato pa jih nazaj prodajale Ameriki po veliko višjih cenah.

Vsa zadeva je dvignila veliko prahu, v Washingtonu in sedaj letijo očitki na eno in drugo stran. Anglija in ostale države so zanikale, da imajo obdolitve administracije za gospodarsko pomoč kakšno podlago, naker je prišel na dan ameriški trgovinski department in navedel številke o izvozu teh kovin iz Anglije in ostalih prizadetih držav.

K zadevi se je oglašil tudi kongresnik Lemke, republikanec iz North Dakote, in dejal, ko bo prišlo do temeljite preiskave, se bo "načrt za gospodarsko obnovo sveta pokazal v luči največje korupcije v vsej zgodovini. Mar-

shallov načrt bo porazil sedanjo administracijo v l. 1952."

Lemke bo posvetil svoj prvi govor v 81. kongresu temu predmetu in dokazoval, da so bili skozi administracijo za gospodarsko sodelovanje ameriški davkoplačevalci oplajčkanji za stotine milijonov dolarjev.

Lemke je dejal: "Kongresu nameravam povedati, da je v deželi izredno veliko pomanjkanje jekla, toda to ne preprečuje administracije za gospodarsko sodelovanje, da bi prenehala pošiljati jeklo v tuje države, katere ga plačujejo z denarjem, ki ga prejemajo iz ameriške blagajne. In dokazal bom, da naše jeklo 'kupuje' Holandska po \$110 tona, nato pa ga izroči privatnim trgovcem, kateri ga ponujajo ameriškim tovarnarjem po črnborzijanskim cenah—\$290 za tona, torej s profitom \$180 za vsako tona!"

Lemke dalje trdi, da francoska vlada kupuje ameriško pšenico po \$3.10 bušelj, potem pa jo prodaja na francoskem črnem trgu po \$4.80 bušelj. "Dasiravno je bilo objubljeno, da se bo denar, ki ga nakazuje administracija za gospodarsko sodelovanje, potrošil izključno za ameriške proizvode in pridelke, bom dokazal, da je francoska vlada s tem denarjem, z našo gotovino kupovala pšenico tudi v Argentini in plačala zanjo celo \$6.25 bušelj," je rekel kongresnik Lemke.

Vse kaže, da bo odkrit še marsikateri škandal in goljufija na račun Marshallovega načrta. Ne samo, da zapadne evropske države, ki jih danes imenujejo "Marshallove države", zlorablja ameriško "darežljivost", prej ali slej bo prišlo na dan, koliko milijonov tega denarja se "oprime" prstov raznih ameriških in evropskih posredovalcev, uradnikov in drugih, ki imajo opraviti z Marshallovim načrtom. O vsem tem bo iz dvignjene velike prahu, tragedija pa je v tem, ker bo moralo za vse to plačati ameriško ljudstvo in dežela, katere naravno bogastvo se tako brezobzirno izkorišča.

Atomski žarki pokvarili oči znanstvenikom

Chicago. — Dr. Shields Warren, načelnik zdravstvenega oddelka atomske komisije, je izjavil, da je izžarevanje atomske energije pokvarilo približno petim znanstvenikom oči, na katerih jim sedaj časte očesne mrena.

Prizadeti atomski znanstveniki so dr. Kruger, dr. Smith in dr. Groetzinger.

Dr. Warren je dejal, da je bilo pozitivno dognano, da izpostavitve očes izžarevanju atoma rani očesno lečo, na kateri se začne delati mrena.

Trije unionisti obsojeni

Kalamazoo, Mich. — Trije člani jeklarske unije CIO so bili obsojeni na 60 dni zapora, ker niso hoteli odgovoriti pred veliko poroto na vprašanja, ki jih je postavil pomožni državni pravdnik.

Harry Worrel, Ralph Barbigan in Gordon Barnard so obtoženi, da so se udeležili napada na stavkokoze pri Shakespeare Co., pri kateri je prišlo do stavke 7. septembra, ker se kompanija ni hotela pogajati z unijo pod pretevo, da niso njeni glavni uradniki podpisali izjave o lojalnosti, kot določa Taft-Hartleyjev zakon.

Zavezniki dosegli sporazum glede kontrole industrij v Porurju

London. — Zedinjene države in Francija sta dosegli kompromis glede uprave Porurje. Poleg Francije in Zedinjenih držav so bile na konferenci zastopane Velika Britanija, Belgija, Holandska in Luksemburška.

Konferenca se je pričela 11. novembra. Ves čas je bila glavna sporna zadeva kontrola nemške uprave v industrijah v Porurju. Zedinjene države so nasprotovale, da bi nemško upravo industrij v Porurju zavezniki preveč strogo nadzirali, češ da bi tako nadzorstvo preprečilo nemško sodelovanje, dočim je Francija ves čas vztrajala za strogo kontrolo nad nemško upravo. Končno pa sta državi prišli do sledečega kompromisa: Zedinjene države se strinjajo, da kakor hitro bo konec tako zvane kontrole dobe, to se pravi, kadar bo vrhovna oblast zapadne Nemčije prešla na novo nemško vlado, potem bo izvajala "gotovo oblast" nad nemško upravo v industrijah jekla, kok-

sa in premoga bodisi, mednarodna komisija za Porurje ali južno "drugo telo".

Zedinjene države pa se pri vsem strinjajo, da bo prevzeto "drugo telo" takoj nadzorovalo nad nemško upravo, kakor hjo preneha zaveznika vojaška kontrola. Z izrazom "drugo telo" je mišljen nov urad za zaščito, v katerem bodo zastopane Zedinjene države, Anglija in Francija.

Na drugi strani pa je Francija pristala, da se bo pozneje natančno določila oblast in moč nad nemško upravo v Porurju, ki jo bo imel bodisi urad za zaščito ali pa komisija za Porurje.

V Londonu so se v prirpnu sporazumeli za sledeče nadzorstvo:

- 1.) V Porurju se ne sme nič koncentrirati gospodarska proizvodnja.
- 2.) Na odgovorna mesta v porurški industriji ne smejo biti nastavljeni Nemci, ki so podarali nacizem ali agresije.
- 3.) Nadzorovanje nemških delovnih načrtov, investicij, pa-

dukcije in opreme Porurja.

Zedinjene države so tudi pristale na pritisk Anglije, da v primeru, da bi prišlo do nacionalizacije industrij v Porurju, se to samo na sebi ne bi smatralo preobliko koncentriranje gospodarske sile.

Na londonski konferenci so zaveznički že v glavnem sestavili pravilnik mednarodne komisije za Porurje. V smislu sporazuma bodo ameriški, britanski in francoski odbori nadzorovali produkcijo premoga in jekla v času "kontrolne" dobe.

Še predno poteče "kontrolna" doba, bo izvajala komisija za Porurje tri funkcije:

- 1.) Takoj bo pričela odločati, v koliki meri se bo izvažal premog in jeklo in v koliki rabil za nemško porabo.
- 2.) Ščitila bo tujezemske investicije.
- 3.) Nadzorovala bo Nemce, da se ne bodo mogli posluževati diskriminacijskih metod v trgovanju.

Glasovi iz naših naselbin

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LISTINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovans National Benefit Society

Nevelena na Zdravsko dršavo (svon Chicago) in Kanada \$2.00
na leto, \$4.00 pa pol leta, \$2.00 na leto: na Chicago in okolice
Cook Co., \$3.00 na celo leto, \$1.75 na pol leta: na Indianapolis \$1.25

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$2.00 per year, Chicago and Cook County \$3.00 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Članstvo po dogovoru.—Kotopisi dopisov in pomenitnih
člankov se ne vračajo. Kotopisi slikarstva, fotografije, pesmi,
drame, pesmi (id.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priloži
poštno.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vpo. kar ima stik s urednikom

PROSVETA

3267-68 So. Lawrence Ave., Chicago 23, Illinois

Marshallov načrt se jim izplača!

Zadnji teden smo čitali o "skandalu" v zvezi z Marshallovim načrtom: kako nekatere zapadne evropske države "vračajo" kovine in lahko tudi drugo blago, ki so ga prejtele kot "darilo" od Strica Sama. Seveda ga ne vračajo kot "darilo", marveč ga prodajajo za lep denar, za visoke profite. Na drugi strani delajo dober biznis z Ameriko tudi z dolarji, ki so jih prejtele kot "darilo" — težke milijone.

Zaenkrat je po zaslugi prizadetih ameriških bizniških interesov, ki ne morejo dobiti kovin, prišel na dan le "skanda" s svincem in aluminijem, toda poročila govore, da se v Ameriko vrača tudi precej drugega "Marshallovega" materiala, seveda ne za stonj, marveč za dolarje. In sicer plača Amerika prevoz tega materiala v oba kraja. Ves skupiček je torej čist profit, odnogo dvojini in lahko tudi trojni profit.

Do konca septembra je Amerika izvozila v Anglijo 81.325 ton "Marshallovega" aluminija, za katerega je naša vlada (Hoffmanova administracija za ekonomsko okrevanje Evrope) plačala \$23 milijonov.

Ker tega materiala v Ameriki zelo manjka, se je Anglija nas "usmilila" in ga poslala Ameriki 12,612 metričnih ton. Deloma ga je menda "vrnila" iz prejete zaloge, deloma pa kupila v Kanadi za "benkane" ji Marshallove dolarje. Kupčija je bila v obeh primerih izborna za Anglijo. "Vrnila" ga je seveda na stroške Amerike in ga prodala po črnbobornih cenah. Dobro kupčijo je napravila tudi s kanadskim aluminijem, katerega je kupila po 18c funt in prodala v Ameriki po 30c funt. Kakor že rečeno, ga je kupila z ameriškim "Marshallovim" dolarji.

Enako sta storili tudi Belgija in Holandska. Holandska je v istem času zastonj prejela iz Amerike 3,440 ton aluminija v vrednosti \$1,150,000, prodala pa ji ga je 2,368 ton na podoben način. Belgija ga je prejela kot dar 2,250 ton v vrednosti \$865,000, prodala pa ji ga je 673 ton.

Istčasno je Belgija prejela 8,000 ton "Marshallovega" svinca v vrednosti \$2,736,000; Ameriki pa ga je nazaj prodala 3,860 ton. Holandska pa je prejela v isti dobi, do 30. sept., 4,027 ton v vrednosti \$1,786,000, nazaj pa je prodala 1,987 ton. Ameriki je plačala tudi povratno vozno. Belgiji in Holandi kakor tudi Angleži so le spravili denar.

Tako molzejo evropski "free enterprizerji" razpisnega Strica Sama, odnosno nas, ameriške davkoplačevalce. O kakih poštenosti ali moralnosti ni v takem početju nobenega sluha. Sploh je taka trgovina stoprocentno raketirška, češ dajmo jih, skubimo te bečee in "suckerje."

Zanimivo je, kako se prizadete vlade sedaj perejo in izgovarjajo. Vladi Belgije in Holandske sta "naivno" izjavili, da "nista vedeli", da je taka trgovina nedopustna. Angleška vlada pa je kratkoročno zanikala, češ da ji o tej trgovini ni nič znano. Ampak ta izgovor na drži, ker ima angleška vlada popolno kontrolo nad svo zunanjo trgovino.

Zanimivo je tudi to, da sta tudi Belgija in Holandska za "Marshallove" dolarje kupovali svinec v Mehiki in Centralni Ameriki in ga prodajali Ameriki. Seveda za velik profit. In te kovine so iz Evrope vračali na ameriške stroške kot "scrap."

Kakor poročajo iz Aten, delajo silčno tudi grški "free enterprizerji," ki prodajajo pod roko, na črnih borzah ameriško orožje in municijo. Najboljši odjemalci so menda palestinski Židje.

Kriva je seveda tudi Amerika, ker očividno pošilja veliko "Marshallovega" blaga v Evropo, da prejeme države ne vedo, kaj bi z njim. Zato ga prodajajo nazaj Ameriki. In kljub temu, da v zapadno Evropo odhaja toliko tega materiala, da jim primanjkuje ljudi, je predsednik Truman pred par tedni naročil Hoffmanovi administraciji, naj njegov porabi vse dovoljeni denar, vseh pet milijard do konca meseca marca, da bo on lahko kongres vprašal za nove apropiacije: za nekaj nad milijardo dolarjev za nadaljnje tri mesece, to je do junija. Na drugi strani pa vlada govori o deficitu in potrebi povišanja davkov!

Ampak "Marshallove države" niso edine, ki gulijo Strica Sama. Enako delajo tudi razni ameriški koncerni. Chicago Tribune, ki kljub svojemu torizmu včasih zadene v črno, je nedavno objavila editorial, v katerem prikazuje, kako Standard Oil of New Jersey in nekateri drugi monopolisti skubejo ameriško vlado, odnosno davkoplačevalce s pomočjo Marshallovega načrta. Tribuna navaja sledeče primere:

Najprej ugotavlja, da je pregledala uradne rekorde Marshallovega biznisa za avgust in prvo polovico septembra. Med drugim je odkrila, da je Anglo-American Oil Co. Ltd. v Londonu dobila od vlade dovoljenje, da v Ameriki nabavi za \$7,258,332 petrolejskih produktov. Svoja naročila je nabavila od Esso Export Corporation in Standard Oil Export Corporation, obe s sedežem v New Yorku.

Kar dela te transakcije zanimivo, je to, pravi Tribuna, "da so vse tri korporacije 100% last-Standard Oil of New Jersey. Kar je Marshallov plan aktualno dosegel, je to, da je pomagal največji ameriški oljni družbi, da je preemestila nekaj svojih izdelkov iz enega departmanta v drugega in pri tem napravila dvakratni profit na račun ameriških davkoplačevalcev." Anglo-American Oil Co. v Londonu je ta naročila namreč dobila na račun Marshallovega načrta.

"Esso Export korporacija," nadaljuje Tribuna, "je tudi prodala za \$4,020,210 svojih produktov neki francoski družbi po imenu Standard Français des Petroles, administracija za ekonomsko okrevanje Evrope je pa plačala račun. Ta francoska družba je 83.86% last Standard Oil of New Jersey. Slične kupčije so napravile s svojimi matičnimi firmami tudi druge filijalne vodilne Rockefellerjeve družbe, ki poslujejo na Norveškem in v drugih državah. "Ako bo Standard Oil of New Jersey skozi vse leto vrnila take

Božične misli,

veselici in drugo

Johnstown, Pa. — Starka ma se nam je še prav malo kazala v Pennsilvaniji; le tako, da vemo, da nas misli obiskati. Dnevi so precej lepi, menda bo narava hranila na drgem kurivu. Bliza se božič, imamo lepe dneve. Sneg se sicer že pokazal, kakšen bo leto, a ga je bilo aram in je hel takoj. Kampanja je zaključena in obžalujem, ker mi ni lo mogoče več članov pridobiti. Ampak zame je vsak dan kampanja in za člana vpisat niso nikdar pretrudna.

Dobila sem lep božični pozdrav iz Eveletha od mrs. Frans Sterle in hčerke Mary. Pri družini sva stanovali za dva konvencije s sestro Carecin vzljubili se, kot da bi bile iste sestre. Tudi mama Sterle je mati tistih mater, ki so dale svoje udraje na oltar domovine. Ako pretresljivo lepo ta blaga ena in mati opisuje pogreb svega ljubega sina. Veliko časte izkazalo mesto Eveleth vsemu svojemu sinu ob povratku rodno grudo. Lep sprejem in govor in vsa izkazana naklonenost pa le malo ublaži strah rano materinskega srca.

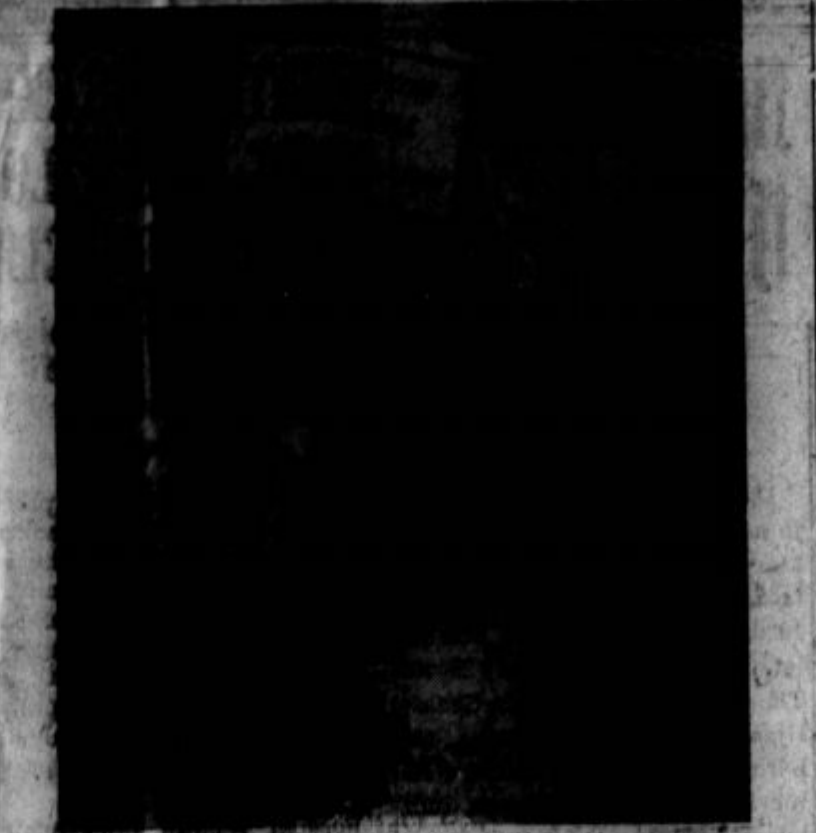
Jaz nimam nobenega ana, a dva moja zeta sta služila Strica Sama, eden skoro štiri let, brez vsakega obiska doma in karav. Bil pa je takrat še sam. Kot tajnico društva št. 3 SNJ me je dvakrat doletela uroda da sem morala materi izročiti mrtvino mesto sina. To je bila zame najtežja ura. Dost hudega sem se prestala na tem buklastem svetu. V rani mladosti enajstih let sem izgubila svoj ljubo mamino tega udarca nisim kot najstarejša je do dne popolnoma prebolela. Lev pozneje in še malo prej se izose drugič poročil in moral se iti od hiše na dan njeve pokeske v ranih jutranjih urah s tati vred za vselej.

Prišla sem v dežlo po dobroti moje tete in Travnik, sestre moje mater. Nji se moram zahvaliti, da ni bilo treba iti skozi grozotne vojne v starem kraju. Priljuba je bolehal dolgo let in bilsem vdova z dvema hčerkama; tani je ostal najdražji zaklad po roki. Radi prestanega trpljenja in svetske dobrot tujih vrat ven, ka je hudo, kaj se pravi bit navaden delavec, odvisen od dela svojih rok. Poznam malo tui grozote vojne, zato sem prei vni. Ni ga zdravila, ki bi odrazo vse rane tega strašnega goja. Zato kličem vam materam, žanam in dekletom, organizirajte se, da bomo skupno pozivale za narode sveta za mir. Če se "brhtne" glavbe boje velike prerastka in bi bil premlajni svet za ves naraščaj, pa naj se kontrolo porodov. Morda bo rekod, da je to smrtni greh, tola zdrave pa mlade in polne življenja ljudi moriti na strašne načne, hujše kot v živinski klančnici to pa ni greh niti v obeh božijh namestnika!

Najlepsi spomenik padlim žrtvam bomo postavili, če se z vse močjo junaško postavimo žene vsega sveta in rečemo: "Ne bodla. Ne več rodile sinov za vojno!" Res ena sama država ne more ustaviti vojn, a veliko pa lahko pripomore, če res želi mir. Precej uspeha upam, da bo dosegla konferenca junaških žena v Buditpešti. Le pogumno povejmo vsemu svetu, da hočemo mir in smo zanj tudi pripravljene kaj žrtvovati. Ker posamezna oseba ne more nič storiti, zato je potreben skupen nastop.

Tukajšnji kroček št. 10 P. S. bo imel 1. jan. ob 8. uri zvečer v Slovenski dvorani v Conemaughu plesno veselico, katere čisti dobiček bo za pokritje stroškov vožnje naše mirovne delegacije. Na tej veselici bo manjkala sa-

transakcije v taki meri kakor jih je v omenjeni 4-dnevni dobi, katero krije naš študij, tedaj bo o sebe kupila in sebi prodala za \$120 milijonov oila na račun ameriških davkoplačevalcev," pravi Tribuna, ki je bila in je še proti Marshallovemu načrtu. Tribuna navaja še več drugih podobnih primerov, ko evropske filijalke ameriških korporacij nabivljajo blago na račun ameriških davkoplačevalcev. Ni torej čuda, ako je tudi Wall Street tako vnet za Marshallov načrt, ker s mu sijajno izplača, ne samo "Marshallovim" državam.

Dijaki sa državnam kolegiju Pennsilvanije so organizirali piketno kampanjo proti brivcem, ki so odrakli postrebo zamorčim štikom.

mo tisti ali tista, ki je bolan, ali pa mu je umrl v srcu vsak čut narodnosti.

Druga veselica bo dne 15. jan. v isti dvorani društva št. 36 ABZ. Dne 1. jan. bo igral orkester Koračin in dne 15. jan. pa Hrvatino iz Pittsburgha.

Bližajo se božični prazniki, prazniki miru, zato smo se odločile pridružiti se tistim angelom, ki oznanjujo mir ljudem na zemlji. Za demonstracijo miru in dobre volje vsem ljudem na zemlji, pridružite se nam, da priharimo drugim gorje, katerega so občutili srca naših "gold star" mater. Želim, da tako kot snežena odeja pokriva vsi grdobe, naj pokrije bratska ljubezen nesporazum sveta. Na novoletni dan si sežimo bratsko v roke, da nam bo res prineslo srečo in mir. Torej na veselo svidenje dne 1. jan. v Conemaughu in 15. jan. istotam. Vsem čitateljem Prosvete vesele božične praznike in srečno novo leto.

Mary Vidmar.

Mana

Cleveland, O.—Mana je sedela zamišljena in otožna v svoji bajtici. Celó življenje je gara in delala od ranega jutra do pozne noči. In kaj ima sedaj od življenja? Nekaj malega si je priharila, a še to je izginito kmalu, ker bolezen jo muči vedno bolj. Danes je "sveti večer", tako pravijo. Nikomur ni še nikoli storila kaj zalega in vendar je uboga revica vse življenje. Da, ali je res, kar nam govorijo v cerkvi? Ali je res kaj nad nami? In če je res kakšna pravica, zakaj na eni strani toliko razkošja, na drugi pa tolika revščina?

Ko je vse to razmišljala, potrkala na vrata in v izbo stopi vaški lupnik. "Kaj pa je z vami, Mana, da vas ni več videti v cerkvi?" je vprašal.

"Bolna sem in slabotna in ne morem izpdat strehe," je odgovorila. "Potrpite, Mana, saj veste, da se to dolina solz in moramo vse otropeti in nikoli godrnjati," je ekel in se pogladil po tolstem rebuhu. "Upam, da boš kmalu bolj in zopet prišli k službi ožji."

Da, si je mislila Mana. Zupnik lahko govori, ko ima vsega izobilju in nikoli ni delal, kaj on kaj je življenje?

Ko je prišel zupnik v zupnico, ga je čakala obložena miza s najboljši jedi in okusne pijače. To je končal večer o, si je zopet pogladil trebuch in prizgal disleško smodko. Kdo je tolažil revno ženo na "sveti večer"?

Julija Počkal.

Dopisi ji ugajajo

Kansas City, Kans.—Namenila sem se, da se tudi jaz enkrat v svojem življenju oglašim v naši Prosveti. V jedrti sem od 1. 1922 in naročna lista več let. Sem med onimi, ki raje čitajo nego pišejo.

Rada čitam Prosveto, toda dopisi mi najbolj ugajajo. V našem mestu smo imeli doslej zelo lepo vreme, pravo indijansko poletje. Siehni dan nas je solnce ogrevalo, za kar smo hvaležni naravi. Z delom ne gre še pre-slabo, toda tepe nas draginja. Obetali so nam dobro za prihodnja štiri leta, kar bomo videli, kot je rekel slepec.

Moje mnenje je, da Amerika preveč zapravlja denar v drugih deželah. Morala bi se obrniti po svoji zemlji, ki je prva in glavna. Ona ima na tisoče siromakov doma.

Imam že 66 let na svojem križu, toda delala bi še lahko, pa mi nočejo dati dela. Vdova sem že več let in ne delam od 1. 1941. Prej sem delala za Swift Co., kjer pa niso hoteli starih ženak, ker je mladih preveč. Sedaj počivam in obiskujem svoje prijateljce ter znance, kar mi ugaja. V juniju sem šla v Milwaukee, Wis., k svoji hčeri, poročeni Jehnig. Njen mož ima gostilno in restavracijo na 4500 Grandfield. Milwaukee je lepo in čisto mesto. Tam sem se spoznala s Frankom Yankovičem. Ugajala mi je njegova godba, po kateri se lahko pleše. Veseli me, ker se je Slovenec povzpel na tako visoko stopnjo, da ga vsi častijo in hvalijo.

Udeležila sem se dneva SNPJ v Milwaukeeju. Bilo je tam ogromno število ljudi. Takrat sem prvič slišala br. Vincenta Cankarja, ko je govoril. Vse je ploskalo njegovemu lepemu govoru. On je navdušil ljudi, kakor jih je tudi Frank Yankovič s svojo godbo. Sestala sem se z mnogimi ljudmi, med temi z mrs. Dragan in njenim sinom iz Indianapolis. Ona ima dva sinova in starejši je ostal doma. Ko sva se tagovorjali, mi je mrs. Dragan rekla: "Veš kaj, Cilka, zdaj pa pojdi kar z menoj v Indianapolis." Jaz sem se smejala in rekla: "Ali me res boš s seboj?" Povabilo sem sprejela. Imeli smo prav lepo vožnjo. Ko smo prišli v njen dom, je rekla njen mož:

"Tako sem bil vesel, ker nisam imel nobene žane, sedaj sta pa kar dve prišli." On se je šel in vsi smo se smejali in bili dobre volje. Kokoš je bila že pripravljena, kakor tudi domače klobase. Kier se je, tam se tudi pije. Manjkalo ni ničesar; ako smo želeli starega vina, smo pa šli k Metelku. On ima grozljivo trgovino in mesico in doma je od Bucke. Kakor me Dragan. Metelko mi je dal pol galona vina, preden sem odpotovala domov, za kar se mu zahvaljujem.

Dva tedna sem bila pri Draganovi družini. Nasi ljudje, ki pridejo iz drugih krajev, se navadno ustavijo pri tej družini,

ki je zelo priljubljena. Starejši sin je inženir in ima dobro delo. Poleg tega je v kompaniji s tremi drugimi iz države Illinois. Zaposleni so z odkrivanjem olja pri njih. Moja hčerka je bila tudi tam dva tedna. Mlajši sin dela v tovarni pralnih strojev in oba sta še samaka. Njuna mati je doma iz vasi Zagrad pri Skocijanu. Bila je moja soseda in njeno dekliško ime je bilo Marija Andrečić. Moje pa Cilka Koračević. Njen mož me je peljal na hribček, s katerega je razgled po vsem mestu.

V Indianapolisu je Slovenski dom, kjer je kegijače. Nasi ljudje so lahko ponosni na svoj dom. Kamor se Slovci obrne, sliši slovensko govornico. Tam sem se sestala tudi z mrs. Valentin, sestro Dragana, mrs. Cerne in njenim sinom. Sin je poročen, doma sta pa še dve hčeri. Imela sem prijetne čase tudi pri njih. Videla sem Franka Zunka, mrs. Demžela, mrs. Gorenc, mrs. Bradnik in mr. ter mrs. Vencen. Zabavali smo se imenitno in jaz jih ne bom pozabila.

Teško sem se poslovlila od prijateljev. Upam in želim, da se bomo še kdaj sili. Po povratku v Milwaukee sem se oglasila pri mrs. Stojnić, ki ima gostilno. Sestala sem se z njenimi sinovi in hčerkami. Erazovali so rojstni dan in mrs. Stojnić je imela svoje cvetlice od svojih otrok. Vesega je bilo na razpolgo in smo se prav dobro imeli.

Po poslovlitvi od moje hčere v Milwaukeeju sem se odpeljela proti Springfieldu, Ill., k moji sestri Ursuli in družini Zatichek. Videla sem njene sinove. Oba imata lepe domove. Sestala sem se z mr. in mrs. Corc in mr. ter mrs. Lopafne. Vsem skupaj se zabavljajem za prijaznost in gostoljubnost.

Ko sem dospela v Kansas City, so me na postaji čakali moji sin, njegova žena in hčerka. Pozdravili in sprejeli so me prisrčno. Doma je bilo vse v redu. Mislila sem si, povsod je prijeto, najbolj pa doma. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete. Ako kdo hoče, mi lahko piše.

Cecilia Oresnik, 81 Orchard st., Kansas City 8, Kans.

Strah v rudniku

Virginia, Minn.—Nekateri dopisniki radi pišejo o politiki in mrzli vojni, drugi o potovanju in tako naprej, kar je vse prav. Ako ne bi bilo teh dopisov, bi Prosveta ne bila tako zanimiv časopis kot je. Jaz pa, ki se ne razumem na politiko in druge važne reči, sem se namenil pisati o strahu. Če bosta to brala tista dva moža, ki sta pred pokojnim Gustom iz jame bežala, pa naj tudi onadva o meni kaj napišeta. Svobodna dežela, svobodni govor in tisk, ako drugi ni večji od tebe.

Neki dan leta 1902 sem se znašel v tedaj mali naselbini Buhl, Minn. Nastani sem se v hotelu Central. Bill West, kapitan rudnika Sharon, je takoj zvedel, da je prišel neki Kvasičan v mesto. Da me ne bo pohrustal debeli kapitan White za v jamo Grant, me je prišel West še tisti večer vprašati, če hočem iti delat zanj. Dal mi bo dobro delo in dva izvrstna partnerja. Drugi dan popoldne sem še bil v jami. Bill je ostal pri svoji besedi, za partnerja mi je dal Angleja Roberta Douglassa in štirinogega ameriškega muica.

"S tem partnerjem se boš lahko angleščine naučil," je dejal Bill. Še danes ne znam, katerega je mislil, muica ali Roberta.

O mulcu naj omenim le toliko, da sva imela z njim veliko sitnosti, preden sem ga jaz začel hraniti z Olsonovim skladarjem, ki sem ga v hotelu z mize pobral. Prejšnji gonjaci so ga najbrž pretepal in se je tudi naju v začetku bal, da je kar norel. Ko pa je uvidel, da več ne padajo po njem železne "stange", ampak ga namesto teh hranim s skladarjem, sva na začudenje kapitana, "bossa" in rudarjev z njim delala, kar sva hotela. Vožila sva z njim železno rudo iz notranjosti rudnika k šahtu. Delala sva "kontrakt"—toliko od vozčka.

Ne dolgo prej, ko sva jaz in Robert začela tam delati, je v šahtu zadušilo nekoga Šveda—Gusta. Neko soboto, se proti koncu dnevnega šifta, se je pa pri tem šahtu polomil les in dol je padlo nekoliko ton železne rude. Jaz in Robert sva tisti teden delala na nočnem šahtu. Ob sobotah smo takrat delali od šestih zvečer pa do enajste ure v noč. Šla popravilo podjetje, je naš "boss" pustil dva moža (Slovenca) delati od enajstih naprej. Za nedeljo pa je tudi dobil moža, da bodo les nazaj postavili.

Ob enajstih sva šla jaz in Robert iz jame kot drugi rudarji, se v sušnici umila in preoblekla, kakor če bi šla domov. Prej v jami pa sva se dogovorila, da bova šla nazaj v jamo ta dva moža strašiti. Da nama je kaj takega v glavo padlo, je bilo, ker prej je bil večkrat pogovor v jami, da je ta ali oni videl pokojnega Gustu skrivati se v predorih.

Kakor da bi šla domov iz sušnice, sva je ubrala po lesenem šahtu v jamo in naravnost v hlev, kjer so bili muici. Hlev je bil blizu predora, po katerem sta morala ta dva moža polno vozček riniti k šahtu. Tukaj sva vzel vsak eno plehnato vodno posodo, vrgla noter par funtov žebeljev in čakala, kdaj bova slišala, da bosta moža rinila vozček proti šahtu. Kakor hitro sva videla, da sta vozček odrinila po ovinku proti šahtu, sva šla s posodami in žebelji kakih sto čevljev naprej od prej omenjene podrtije. Tukaj sva dve vgasnila ter čakala, da moža vozček nazaj pririneti. Kakor hitro sta začela metati rudo v vozček, sva jaz in Robert zaropotala z žebelji v posodah, kar je bilo res grozno slišati v temi.

Moža sta drug drugega pogledala, lopate so jima padle iz rok in je ubrala proti šahtu, da ju ne bi bil niti šilja ujel. Jaz in Robert pa sva sveče prižgala, odneala posode v hlev ter je odkurila iz jame po lesenem šahtu in po kravji stezi domov.

Drugi dan v nedeljo pa je bil po vsem mestu pogovor samo o sharonskem strahu. Mož nista ljudem pripovedovala samo tisto, kar sta res slišala, ampak sta trdila, da sta pokojnega Gustu videla s svojimi očmi, da je tako ropotal po jami kot bi ljubljanski regiment vojakov z verigami tolkal po pločevinasti strehi. Eden ga je videl v rudarski obleki, ko je plezal v šaht, kjer ga je zadušilo, drugi pa v lepi beli suknji, opasan s verigami, razsajati po jami.

"Ja, fantje jaz nisem nikdar videl verjel takšnim storijam, zdaj mi pa ne more nihče reči, da se mrtvi ljudje res ne vračajo na ta svet, kajti Gustu sem videl in slišal sam. Nikdo, kdor ni sam videl, si ne more predstavljati, česa je zmožen človeški duh," je prestrašeno pripovedoval O. J., ki je imel dovolj povedati o revnem Gustu.

Ko pa se mi je že zvedelo dovolj govoriti lež o Gustu, sem ju vprašal, zakaj se nista prej dogovorila in nam oba enako storijo povedala. Eden ga je videl v rudarski obleki, drugi pa v lepi beli suknji, opasnega z verigami. "Kaj ti ne veš, da duha nikdar dva moža enakega ne vidita," se je oglašil neki fant, ki je vse rad verjel, kar sta prva dva pripovedovala. "Ti neverjetnek, kadar ga boš ti videl, bomo tudi mi tebi rekli, da lažek," je dejal.

V pondeljek in še dolgo po tistem je bil v jami pogovor samo o pokojnem Gustu. Vse let pozneje, ko je bil West že glavni upravitelj Oliverjskih rudnikov v tej okolici, sem mu povedal, kdo je bil tisti strah v sharonškem rudniku. "O, ti zvižet, se jaz sem bil tako v strahu, da se nisem upal sam brez "bossa" nikamor po jami," je dejal.

John Gerstich.

Listnica uredništva

Hillsboro, Ill., M. L. — V zadnji rojakinje, ki vam je pisala iz Francije, ne moremo ničesar storiti, ker je njen stric v starem kraju, kakor je razvidno iz pisma.

Razgledi po stari domovini

(Poroča Franjo Aleš iz Ljubljane)

Ljudsko gospodarstvo

Nove delovne akcije za izpolnitev letalnega gospodarkega načrta

Jugoslavija mrazlično doživlja učinke tekmovalnih naporov delovnega ljudstva zlasti posameznih delovnih kolektivov v tovarnah, da bi predčeno izpolnili načrt proizvodnje za leto 1948. Mnogi delavci, zlasti udeljenci, dajejo vse iz sebe, da bi bil plan presežen pred postavljenim rokom. Da bi dosegli obveznosti, so prisrčno na pomoč frontovci. V nekaterih ljudskih republikah so organizacije frontovcev postavile že v letošnjem poletju, zdaj pa so tudi v Sloveniji pričeli s to akcijo zlasti v tistih industrijskih panogah, kjer zaradi pomanjkanja delovne sile zaostajajo pri izpolnjevanju proizvodnega načrta. Posebne uspehe so pristihi ljudske fronte dosegli na jugu države s takozvanimi frontnimi delovnimi brigadami, ki jih je ustanovljenih že preko 400 in v katere je vključenih nad 100.000 članov LF.

Za uspešno vodenje delovnih akcij LF so ustanovili pri izvršnem odboru OF Slovenije štab za prostovoljne delavce in za vse akcije. Ta štab vodi delo frontnih brigad. V štabu so zastopniki vseh množičnih organizacij ter zastopniki ministrstva za delo in ministrstva za prosveto. Na vasi sodelujejo kmetijske frontovske brigade. Za svoje delo so frontovci plačani po zakonski uredbi. Posamezne brigade štejejo po 25 do 100 članov. Pripravlja se organizacija frontnih brigad za tista podjetja in za tista dela, ki imajo težave pri izpolnjevanju plana zlasti zaradi pomanjkanja delovne sile. Te delovne brigade so nova oblika za pridobivanje delavcev, katerih v novi Jugoslaviji tolikanj primanjkuje.

Bležen pogled o doseganju delu frontovskih delovnih brigad v Sloveniji prikazuje lepe uspehe in delovne rezultate v Prekmurju, posebno v Lendavi pri podjetju Nafta, dalje v Idriji, Tolminu, Ljubljani, Ptujju, Mariboru, Krškem itd.

Tako bo nova delovna akcija zajela še več delovnih ljudi v borbi za plan.

Mogočni uspehi v ljudskem gospodarstvu nove Jugoslavije

Jugoslavanski delovni ljudje polagajo temelje socialistični graditvi, ki se mnogo ne razlikuje od graditve socializma v Sovjetski zvezi, kakaj tej gradbi je dajala svojo osnovo marksistična in leninistična ideja po vzoru SZ. Uspehi doseganja ljudskega gospodarstva so mogočni v vseh panogah industrije. V stari Jugoslaviji je bila Slovenija gospodarsko močno prizadeta. Poedinec je n. pr. plačeval skoro dvakrat toliko davka kot ostali državljani. Vele-srbska buržuazija je s domačo buržuazijo izkoriščala široke množice in se popolnoma udelila tujemu kapitalu.

Po osvoboditvi pa se je Slovenija ekonomsko samostojno razvila. Ljudska oblast je nacionalizirala privatna podjetja in si ustvarila solidno gospodarsko bazo tako, da je danes v državem sektorju že 93% podjetij. Agrarna reforma v Sloveniji v bistvu ni spremenila strukture podeželja. Agrarni interesi so dobili 36% obdelovalne zemlje, ostalo je bilo priključeno državnim posestvom in kmetijskim obdelovalnim združbam. Močne spremembe so bile v gozdnih posetjih in posestvih, kjer je bila ekonomska sila kapitalističnih elementov najmočnejša.

Gradnja združnih domov

Za leto 1948 določa načrt, da bo v ljubljanski okolici postavljenih 27 združnih domov. Kakor Priporci in Stajerci, vedo tudi ljubljanski okoliški napredni kmetje, da brez združnih domov ne morejo pričakovati naglega napredka kmetijstva.

Do srede novembra so zgradili že 4 domove in sicer v Poljovem gradu, Igu, Zajarju in

Slovenija je gospodarsko najtesneje povezana s drugimi republikami Jugoslavije. Mimo tega vrši važno gospodarsko vlogo s tem, da pomaga s svojo proizvodnjo razvijati industrijo v ostalih ljudskih republikah. Tako n. pr. je poleg proizvodov lahke industrije les osnovni prispevek za kritje potreb v drugih pokrajinskih državah.

Industrijska proizvodnja ter rudarstvo sta po osvoboditvi močno narastla. Ako vzamemo osnovo za leto 1937 s 100, potem se je ta proizvodnja dvignila v letu 1946 na 107, v prvem letu petletke t. j. leta 1947 na 147, letos pa je že dosegla 168. Zanimivo je primerjati tudi dobičke iz gospodarstva dejavnosti. Tako je od 7 milijard dobička leta 1940 odpadlo na kapitaliste 5.700 milijonov dobička in je 1.300 milj. din. se je vrnilo v industrijo. Danes ostaja ves dobiček doma v ljudskih rokah.

Da bo gospodarstvo Slovenije še bolj napredovalo, se vrše strokovni tečaj na 400 mestih. Vsak, ki je vključen v izgradnjo socializma, pomaga s svojim strokovnim znanjem in poznavanjem načrta čim prej uresničiti prvo petletko.

Veliki so uspehi tudi v kmetijstvu. Kmetijske zadrage so dosegle leta 1947 že za 40% višji hektarski donos pri žitih, nekateri zadrage celo 100%. Težiče dela kmetijskih združ se prenaša na združno proizvodnjo. Ta kmetijska združna podjetja nenehno izboljšujejo pogoje, od katerih zavisi v veliki meri razvoj socialistične industrijske izgradnje ter istočasno krepi zaupanje delovnih množic v socialistične oblike kmetijskega gospodarstva.

Ljudsko združništvo

Poglavne naloge slovenskega združništva

V stari Jugoslaviji je bilo združništvo zlasti v Sloveniji izrazito sredstvo bančnega kapitala. Slovenska buržuazija je takrat hotela mobilizirati in kapitalno nalagati oz. uporabljati vse razpoložljive denarne sklade, ki so prihajali iz ljudskih rok. Na drugi strani je združništvo več ali manj predstavljalo ekonomsko sredstvo bogatih kmetov in provincialnih veljakov, da bi si utrdili gospodarski vpliv na vsi in razširili materialno osnovo svojega izkoriščanja malih in srednjih kmetov.

Novo združno gibanje je bilo početo v narodno osvobodilni borbi, zdaj se razvija zato, da podpre socialistično graditev in zbirta osnovna sredstva za socialistično preobrazbo kmetijstva. Organizacija ljudskega združništva je v prvih letih po osvoboditvi močno napredovala in se napreduje, ni pa vseeno, kakšne zadrage ustanovljajo delovni ljudje. Minister zvezne vlade Boris Kidrič je na II. Kongresu KPS naglasil, da ni osnovna naloga združništva samo vprašanje povečanja pridelkov, nego je najosnovnejše vprašanje, v kakšnih proizvodnih odnosih se pridelalec poveča, t. j. ali v kapitalističnih ali socialističnih. Ker je združništvo tesno povezano v gospodarski načrt, je zelo važno vprašanje, kdo bo dobil pridelok v roke, ali ga bodo dobili trgovci na vasi ali pa ga bo dobil socialistični sektor gospodarstva, ki ga bo zares porabil za boljše in cenejše prehrano mestnega in industrijskega prebivalstva.

Temeljne naloge združništva so torej zapopadene v socialistični preobrazbi in tehnični preobrazbi poljedelstva.

Ljudsko združništvo

Poglavne naloge slovenskega združništva

V stari Jugoslaviji je bilo združništvo zlasti v Sloveniji izrazito sredstvo bančnega kapitala. Slovenska buržuazija je takrat hotela mobilizirati in kapitalno nalagati oz. uporabljati vse razpoložljive denarne sklade, ki so prihajali iz ljudskih rok. Na drugi strani je združništvo več ali manj predstavljalo ekonomsko sredstvo bogatih kmetov in provincialnih veljakov, da bi si utrdili gospodarski vpliv na vsi in razširili materialno osnovo svojega izkoriščanja malih in srednjih kmetov.

Novo združno gibanje je bilo početo v narodno osvobodilni borbi, zdaj se razvija zato, da podpre socialistično graditev in zbirta osnovna sredstva za socialistično preobrazbo kmetijstva. Organizacija ljudskega združništva je v prvih letih po osvoboditvi močno napredovala in se napreduje, ni pa vseeno, kakšne zadrage ustanovljajo delovni ljudje. Minister zvezne vlade Boris Kidrič je na II. Kongresu KPS naglasil, da ni osnovna naloga združništva samo vprašanje povečanja pridelkov, nego je najosnovnejše vprašanje, v kakšnih proizvodnih odnosih se pridelalec poveča, t. j. ali v kapitalističnih ali socialističnih. Ker je združništvo tesno povezano v gospodarski načrt, je zelo važno vprašanje, kdo bo dobil pridelok v roke, ali ga bodo dobili trgovci na vasi ali pa ga bo dobil socialistični sektor gospodarstva, ki ga bo zares porabil za boljše in cenejše prehrano mestnega in industrijskega prebivalstva.

Temeljne naloge združništva so torej zapopadene v socialistični preobrazbi in tehnični preobrazbi poljedelstva.

Gradnja združnih domov

Za leto 1948 določa načrt, da bo v ljubljanski okolici postavljenih 27 združnih domov. Kakor Priporci in Stajerci, vedo tudi ljubljanski okoliški napredni kmetje, da brez združnih domov ne morejo pričakovati naglega napredka kmetijstva.

Do srede novembra so zgradili že 4 domove in sicer v Poljovem gradu, Igu, Zajarju in

Litiji. V najkrajšem času bodo gotovi združni domovi v Bizoviku, Notranjih gorah, Borovnici, Crnučah in v Vrblanjah. Priprave za dograditev pa so močno napredovale v Dobrunjah, Bevkah, Rakitni, Pirničah, Vnanjih Goricah, na Savi pri Litiji in na Vrhniki.

Okrajne uprave podeljujejo najboljšim graditeljem prehodne zastavice, ki so jih že prejemale najboljše mladinske čete v Crnučah, Bizovku in v Dobrunjah.

Kulturno življenje združnikov se boljša s velikim donosom poljskih pridelkov radi združne obdelave zemlje. Tudi materialni pogoji so boljki. V mnogih združbah so znašale dnevni-ke 125 ali še več dinarjev, poleg tega pa so člani dobili tudi priredke po zmernih cenah. Mnoge zadrage so zgradile za združni-ke stanovanja ali lične enodružinske hišice.

Bolnišnice v Evropi potrebujejo mila

Kampanja za zbiranje mila za potrebne evropske bolnišnice in zavode je opisana v ilustriranem magazinu "Look" z dne 7. decembra. Tam je pisano, da je kampanjo začel pisatelj Eric Mann, rojen na Dunaju, ki je zdaj v tej deželi, kjer je bil prej profesor zgodovine na Grinnellovi univerzi v Iowi, zdaj pa predava o politiki.

Pred nekaj leti, tako piše "Look", je dr. Mann pričel zbirati majhne koščke mila v hotelih, v katerih je stanoval tekom svojih predavanj po deželi. Ko jih je prešteval, je dognal, da je zbral 15.000 koščkov mila. Spravil jih je torej skupaj v pakete in istega naslovil na neko bolnišnico na Dunaju, kjer je bil pacient še kot otrok.

Iz dunajske bolnišnice je kmalu prišlo pismo zahvale za poslano miljo. Bolnišnica je želela dobiti še takih pošiljk, ker ji mila zelo primanjkuje. Kmalu je prejel dr. Mann slične prošnje iz drugih bolnišnic. Poslal je miljo in naprosil druge, naj store isto. S tem se je pričela kampanja zbiranja in pošiljanja mila bolnišnicam v Evropi. Dr. Mann zdaj prejema pisma od bratskih in drugih organizacij ter skupin, ki žele poslati bolnišnicam in sličnim ustanovam miljo.

Tednik "Look" je objavil seznam bolnic in ustanov v raznih evropskih deželah, ki jim primanjkuje mila. Od dežel so navedene Avstrija, Čehoslovačija, Danska, Velika Britanija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Ogrska, Italija, Luksemburška, Nizozemska, Norveška, Poljska, Rumunija in Jugoslavija.

Za Jugoslavijo so navedeni kot potrebni mila sledeči dečji domovi: Dječji dom, Crikvenica; Dječji dom, br. 1, Banja-Luka, Bosna; Dječji dom, br. 7, Rijeka, Istr.

Kdor želi, lahko pošlje paket mila direktno omenjenim domovom. To bo lep dar, ki bo prinesel zdravje in čistočo sirotam v teh dežjih ustanovah. Npravite paket trdno in ne pozabite navesti imena dežele, v katero pošljete miljo. K gornjim naslovom dečjih domov pripišite še ime dežele: Jugoslavija.—(Common Council.)

DELAVSTVO IN INDUSTRIJA V IZRAELU

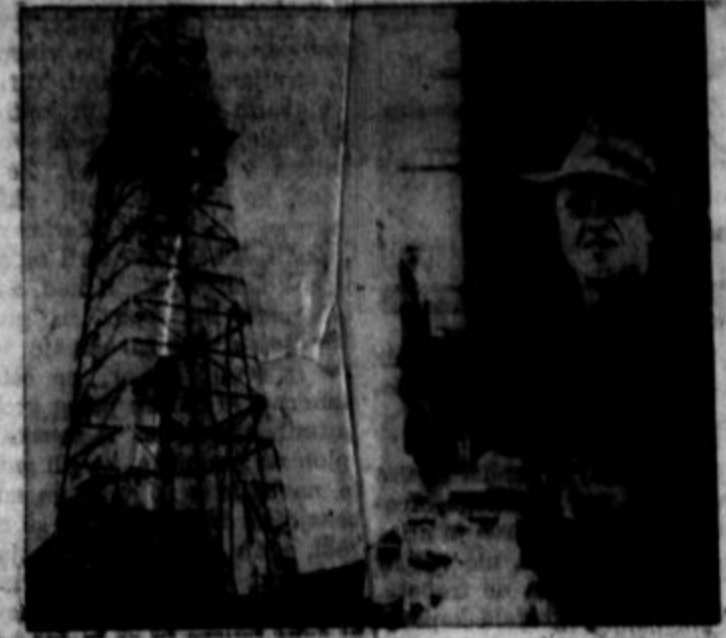
Piše M. Frank

Judovski naseljenci so uvedli Palestini moderno industrijo, s tem pa tudi delavske unije, kateri tudi delavske zadrage, od katerih imajo nekatere svojo lastno industrijo. Delovanje tega v domača vse obrti in stroke v Palestini, kjer je danes najti judovske pristaniške delavce, dalje jeklske, kovinarske in električarske delavce, kakor tudi zidarje, delavce drugih strok in tudi lastne-ke tovarn ter industrijske.

Phineas Ruttenberg je uvedel elektrifikacijo v Palestini leta 1922, ko je vpregel v proizvajanje električne sile vodopade reke Jordan ob njenem izviru. To je bilo nujno potrebno, ker v Palestini ni premoga. Električna družba uposljuje oboje, Arabce in Jude kot delavce. Drug inženir, Mojaes Novomejsky, je ustanovil družbo za pridobivanje pepelika in drugih mineralov iz Mrtvega morja. Obe družbi več kot zadostna ukrepom vlade v ozirom na zaščito delavcev v pogledu delovnih ur, plač in splošnih delovnih razmer. Niso pa vsi industrialci pripravljeni sodelovati kakor ti dve veliki družbi. V takih slučajih je potrebno, da delavske organizacije postavijo svoje zahteve. Ker so te organizacije delavcev v Palestini jako močne, navadno uspejo s svojimi zahtevami.

Turška vlada, ki je imela Palestino pod seboj do l. 1917, je bila preveč nazadnjaška, da bi uvedla zakone za zaščito delavcev. Poleg tega Palestina tedaj ni imela kakega izrecnega delavskega razreda. Turška vlada ni podzvela nobenih korakov, da bi zaščitila obubožanega najemniškega arabskega farmarja, ki je bil v pravi sužnosti velikih arabskih zemljedrcev, katerim je moral izročati kot najemnino polovico svojih pridelkov. Dodatno k temu so lastniki računali tem siromakem nezaljšano visoke cene in obresti za nabavo semena in orodja.

Britska administracija, ki je vladala Palestini do 15. maja 1948, je uvedla nekaj izboljšav. Ali britanski uradniki v Palestini se niso nikdar počutili doma ter radi tega niso nikdar uvedli tamkaj istih zaščitnih zakonov za farmarje in delavce, kakor so jih imeli v Angliji. Judovskemu delavcu pa, ki se je priselil v Palestino, je bila to njegova domovina in zato je hotel iz nj napraviti kolikor mogoče na predno deželo. Ko niso dobili nobene pomoči od strani vladne, so se judovski delavci in farma-

Alfred A. Biralista, ameriški šentir, ki je razkril, da imajo Negevski puščavi in južni Palestini Angliji in Francosi tri tajna oljna polja, ki jih obrabljajo s sabirnimi delavci.

DELAVSTVO IN INDUSTRIJA V IZRAELU

Piše M. Frank

Judovski naseljenci so uvedli Palestini moderno industrijo, s tem pa tudi delavske unije, kateri tudi delavske zadrage, od katerih imajo nekatere svojo lastno industrijo. Delovanje tega v domača vse obrti in stroke v Palestini, kjer je danes najti judovske pristaniške delavce, dalje jeklske, kovinarske in električarske delavce, kakor tudi zidarje, delavce drugih strok in tudi lastne-ke tovarn ter industrijske.

Phineas Ruttenberg je uvedel elektrifikacijo v Palestini leta 1922, ko je vpregel v proizvajanje električne sile vodopade reke Jordan ob njenem izviru. To je bilo nujno potrebno, ker v Palestini ni premoga. Električna družba uposljuje oboje, Arabce in Jude kot delavce. Drug inženir, Mojaes Novomejsky, je ustanovil družbo za pridobivanje pepelika in drugih mineralov iz Mrtvega morja. Obe družbi več kot zadostna ukrepom vlade v ozirom na zaščito delavcev v pogledu delovnih ur, plač in splošnih delovnih razmer. Niso pa vsi industrialci pripravljeni sodelovati kakor ti dve veliki družbi. V takih slučajih je potrebno, da delavske organizacije postavijo svoje zahteve. Ker so te organizacije delavcev v Palestini jako močne, navadno uspejo s svojimi zahtevami.

Turška vlada, ki je imela Palestino pod seboj do l. 1917, je bila preveč nazadnjaška, da bi uvedla zakone za zaščito delavcev. Poleg tega Palestina tedaj ni imela kakega izrecnega delavskega razreda. Turška vlada ni podzvela nobenih korakov, da bi zaščitila obubožanega najemniškega arabskega farmarja, ki je bil v pravi sužnosti velikih arabskih zemljedrcev, katerim je moral izročati kot najemnino polovico svojih pridelkov. Dodatno k temu so lastniki računali tem siromakem nezaljšano visoke cene in obresti za nabavo semena in orodja.

Britska administracija, ki je vladala Palestini do 15. maja 1948, je uvedla nekaj izboljšav. Ali britanski uradniki v Palestini se niso nikdar počutili doma ter radi tega niso nikdar uvedli tamkaj istih zaščitnih zakonov za farmarje in delavce, kakor so jih imeli v Angliji. Judovskemu delavcu pa, ki se je priselil v Palestino, je bila to njegova domovina in zato je hotel iz nj napraviti kolikor mogoče na predno deželo. Ko niso dobili nobene pomoči od strani vladne, so se judovski delavci in farma-

ci imi organizirali, da izvojujejo suščito potom strokovnih inij. I dasi so bile te unije spocetka organizirane le za judovske naseljence in delavce, so končno bilv veliko pompo tudi Arabcem. Arabskim delavcem so bile kmalu odprte posebne podruznice, postojanke unij in poleg tega so arabski delavci in obrtniki imeli v unijskem gl-banju Judov dober vzgled, kateremu so mogli slediti. Kljub temu pa arabske delavske organizacije nikdar zabeležile polnega upeha in tako so bili arabski delavci večidel odvisni od vladnih tozadevnih regulacij in zašcite. Posledica je bila, da so bili arabski delavci v večini in-dustriji ni plačani in razbohotilo se je po arabskih tovarnah tudi otroško delo. Odkar pa je bila v Palestini ustanovljena samostojna država, so bile vse te neenakopravnosti odpravljene. Danes iste zašcite postavje varujejo vse delavce in ni več no-bene razlike v plačilni lestvici za Arabce in Jude.

Večina judovskih delavskih organizacij spada k veliki federaciji imenovani "Histadruth". Ta federacija je bila ustanovljena l. 1920 na konferenci 87 moških in žensk, predstavljajočih manjnego pet tisoč delavcev. Danes seje Histadruth okrog dvesto isoc članstva in je naj-jacja delavska organizacija v deželi. Ker živi kakih 160.000 ljudi na farmah in po naseljih, predstavlja teh 200.000 delavcev s svojimi družinami več ko dve tretjini celotnega judovskega prebivalstva v Izraelu.

En vzrok uspeha Histadrutha je zapopaden v energiji, idealizmu in jakosti članstva. Drug, nabitvi važnejši, leži v dejstvu, da je bila organizacija ustanovljena preden je prišlo do prave-ke razmaha industrije v deželi. Ker se je federacija Histadruth vedno zanimala za dohivanje ju-dovskih delavcev iz drugih de-žel v Palestino, je morala tudi gledati, da jim je mogla nuditi kolikor mogoče dobre delavske razmere in koristi, ki bi jih mo-

gla in smeli pričakovati delavci od progresivne vlade. Tako je ta federacija organizirala zdravstveno zavarovanje, starostno pokojnino, brezposelnostno zavarovanje in celo vzela na svojo odgovornost regulacijo zadev kot je otroško delo, delovne ure, plačo, delovne razmere itd.

Delavske skupine so dobile od Histadrutha pobudo za ustanovitev delavskih združ ali ko-operativ. Te so pridružene Histadruthu. Vsa avtobusna služba v Palestini na primer je vodena po vozniški, ki so ob enem tudi delničarji. Zelenjadni, mlekarski in perutninski produkti s kollektivnih farm se prodajajo v mestih potom kooperativ. Naj-večja gradbena kontraktna firma v Palestini ni privatno podjetje, pač pa kooperativa, ki jo vodi Histadruth.

Večina združnih podjetij Histadrutha je bilo razvitih tekom let, ko se je zdelo, da je vlaganje privatnega kapitala riskirano. V poznejših letih, posebno med leti 1933-36, so bile nove industrije v Palestini izgrajene večidel s privatnim kapitalom, ker so se privatni interesi pričeli bolj zanimati za deželo in njen razvoj.

Ljudje obetoja v Palestini domala vseh vrst moderna indus-trija. Nekatere teh industrij obrabljujejo privatni podjetniki, ki uposljujejo delavce, nekatere obrabljuje Histadruth, spet druge pa delavci sami, dočim jih nekaj obrabljujejo in obrabljujejo privatni in-dustrialci v solastništvu s de-lavskimi organizacijami.

Bilo je dočela naravno, da je v porazlo judovske industrije v Palestini na drugi strani šla-gar tudi industrija med Arabci. Polagoma se je iz tega izluščili arabski kapitalistični in arabski delavski razred. Strojovne uni-je so se pojavile med arabskimi delavci, kar je važno, dasi je res, da danes še zdalec ne dosegajo dobro organiziranih tozadevnih judovskih skupin.

V tekoci borbi za uresnicenje obetov države Izrael je bil do-potrebno delavstva in industrije temeljnega pomena. V vojni, kot v miru, zaviral moč in vitalnost države v veliki meri od teh dveh potentnih in visoko razvitih sil.

V HERCEGOVINI

je vedno večje zanimanje za pridelovanje bombaza. Ker so prejšnje čase pridelovali predvsem koruzo, zdaj sejejo bombaz. Donos bombaza znaša 3 do 12 stotov na hektar. Pridelovalec prejme za pridelok 13.800 do 27.000 dinarjev ter si lahko kupi od 35 do 70 stotov koruze, ki bi ne mogel pridelati na zemlji, kjer prideluje bombaz. Zato bo prihodnje leto pridelovali še mnogo več bombaza kakor letos.

V Praveti so danes ustanovili delavske vsti. Ali žb vsto vsak dan?

Češer with Holiday Flowers

Valega cvetličarja prostor je okrašen s raznimi cvetlicami v tej Božični sezoni. Ustavite se kmu to DANES z vašo božično kupovalno listo.

Upi božičnega veselja so se krsto razbilili za družino dech otrok Jamesa Haina in njegove žene v Irwinu, Pa., ko jim je lastnik hiše naznanil, da se morajo izseliti iz enosobnega stanovanja. Rain dela v West Virginiji.

PREBIVALSTVO STANJELA

na Krasu je samo in s pomočjo ljudske oblasti obnovilo porušene domove in cerkve. Iredno prijazna vasica na Krasu je bila med vojno skoro vsa porušena in požgana. Z drugimi domovi vred je bila požgana tudi cerkev. Ko pa se je poprej razglašalo prebivalstvo spet vrnilo domov, je pričelo s pomočjo ljudske oblasti takoj obnovljati svoje domove, obnovili pa so z velikodušno pomočjo ljudske oblasti tudi cerkev. Kakor za obnovo vasi je Predsedstvo vlade LRS dalo tudi za popravilo cerkve izdatno podporo. Za vsa pomoč se je ljudstvo Stanjela pisamenim potom zahvalilo predsedstvu vlade LRS in obratno-mu odboru. Župnik Radivoj Gerček, ki je podpisal na plam, pa pravi na koncu zahvale: Zato je ljudstvo Stanjela danas zadovoljno in srečno ter občud-lja, da bo vedno in povsod so-delovalo z ljudsko oblastjo in pomagalo graditi pot v boljše bodočnost.

Christmas Flowers

Fresh flowers combined with forest evergreens, holly sprays and berries provide this year's newest notes in home decorations for Christmas. The real roses, carnations and other cut flowers are arranged in Christmas-y pottery or other novelties set snugly in the clusters of natural or ornamental foliage, or daffily inserted in base of snow blocks. For the first Christmas in many, according to the florists, there are enough cut flowers for the casual pieces as well as for the focal decorations in the home scene, and so many new ways to adapt flowers in the picture.

Mantel designs are placed by the chimney... with cam, or placed with pleasing effect on a holiday table. Figurines resting in a setting of thick column candles with, perhaps, pine cone arches to frame the sides. Beer and sleight minus Santa but filled with fresh roses or carnations.

Crisp little holly leaves seem to be at home in modern or period setting—the last word for holiday decoration and infinitely more effective in a setting with stout candles and bright flowers—red roses preferred. Incidentally, ages ago holly replaced the custom of decorating with laurel by early Christians, to whom it was an emblem of peace, joy and victory.

"Joy logs" as gifts for the fireplace, may be decorated with flowers, holly, evergreens, winterberries and bright ribbons. The custom of burning and decorating the Yule log is derived from the Scandinavian tradition of having huge bonfires in honor of the god Thor at the feast of Jul.

This year—spread Christmas Cheer with Holiday Flowers

Upi božičnega veselja so se krsto razbilili za družino dech otrok Jamesa Haina in njegove žene v Irwinu, Pa., ko jim je lastnik hiše naznanil, da se morajo izseliti iz enosobnega stanovanja. Rain dela v West Virginiji.

Češer with Holiday Flowers

Valega cvetličarja prostor je okrašen s raznimi cvetlicami v tej Božični sezoni. Ustavite se kmu to DANES z vašo božično kupovalno listo.

Darujte koruze za prazniške pastije... Val cvetlicar je artiler za uredbo "novega pogleda." Dovolite, da vam on svetoja.

Nageljini in salenje za prazniško dekoracijo.

Dajte na BOŽIČNO JUTRO cvetlice prijateljcem v bolnišnici in božnikom doma na domu.

PROSVETA

MAVRICA

WANDA WASILEWSKA
iz rubrike prevedla VERA BRNČIĆ in MILE KLOPČIČ

(Nadaljevanje)

—Slišiš, kaj ti pravim? Boš govorila? Zadržaj te vprašam!
Odmaknila je pogled od otroka in razločno zasopetala:

—Ničesar, ničesar ne bom povedala...
Kapetan je strgal trake na srcaji. Mali sinček je ležal na mizi gol, z napetim trebuškom, s stisnjenimi peščicami; podvil je nožice pod trebuh, ležal na mizi in jokal. Werner je zgrabil otroka z dvema prstoma za vrat kakor psička in ga dvignil v zrak. V zraku so zatrepetale drobne nožice in majhni prstki z rožnatimi nohti, rožnatimi kakor cvetni lističi.

—No?
Prav počasi je dvignil pištolo.
Olena je okamenela. Roke in noge so se spremenile v ledene kepe. Soba je rasla in se širila. Nemec pred njo se je dvigal in rasel. Za mizo ni bil več človek, ki je pravkar še govoril z njo, temveč velikan, ki je segal z glavo do oblakov. In v tej razblinjeni, ogromni brezmejni praznini je osamljen in majhen trepetal njen sinček. Rožnat in gol je visel med nebom in zemljo. Napeta koža ga je očitno davila. Nehal je jokati, nobenega glasu ni dal več. Samo nožice so krčevito vzdrgetavale in majhne peščice so se odpirale in spet stiskale, kakor da grabijo za zrakom.

—No? Pokaži, kaj si: boljševiska cajndra ali mati?

Olena se je zavedela. Kapetan se je nehal zibati med nebom in zemljo, podoben ogromni gori. Soba je spet dobila svojo navadno veličnost.

—Odgovori!
—Mati sem—je odgovorila Olena. Imenovala se je tako, kakor so jo imenovali v gozdu, ko so se ji zahvaljevali za skrbi, za dobro besedo, za skuhanu kosilo in oprane srcaje.

—Boš torej povedala, kje so?
Ni gledala svojega otroka. Gledala je naravnost v vodene oči, obrobiljene z belimi trepalnicami.

—Ničesar ne povem, ničesar, ničesar ne povem...
Cev revolverja se je primaknila k malemu obrazku. Olena je to videla, čeprav ni gledala.

—To je tvoj edini otrok, kajne?—je vprašal Werner.

—Ne...
Roka z revolverjem je obstala v zraku.
—Kako? Imaš še otroke? Sinove? Hčere? Kje? Tu na vasi?

Srečen nasmeh je nenadoma zažarel na nabreklih, razpokanih in izsušenih ustnicah.
—Sinove... Same sinove... Mnogo sinov... Tam, v gozdu... Kudrjavji... vsi tam... v gozdu...
Počil je strel. Naravnost v drobni obrazek. Zadihalo je po smodniku in dimu. Vojaka, ki sta držala Oleno, sta se zdrznila.

Kapetan je stresel mrtvo telesce.
—Tu imaš, mati...
Drobne nožice so se mrtvo povesile v zraku, povesile so se čvrsto stisnjene peščice. Obrazka ni bilo več. Namesto njega je zijala krvava rana.

—Poglej, kaj si storila s svojim otrokom—je rekel Werner. Zmajala je z glavo. Ta trenutek je bila daleč od tod, v gozdu. Kaj neki počno zdaj? Ali sede ob ognju ali pa se po gozdnih stezah plazijo k nemškemu odredom? Oblegajo hišo, kjer se nahaja nemški štab? Ali se umikajo v gozd, noseč s seboj ranjence? Vojaka sta jo gledala s praznovernim grozom.

Kapetan je opazil, da kaplja iz otrokovega trupelca kri na tla. Stresel se je od studa.

—Odnesi to!
Vojak je omahoval.
—Kaj pa čakaš?—je besno siknil kapetan, in strašar je hitro zgrabil trupelce.
—Zadržaj te vprašam, boš govorila ali ne?

Olena ni odgovorila. Sploh ni slišala, gledala je skozi okno v snežni vihar, ki je divjal po poljanah.

—Če ne odgovoriš, ubijem še tebe!
Ni slišala, ni odgovorila. Saj je vendar že vse končano. Ni več sinka, ni več majhnega otročka, ki ga je čakala dvajset let. Srce je utihnilo, v njej je bila mrtva praznina, nič več ni bilo ne strahu ne vznemirjenja in ne trepeta.

Olena je s praznimi očmi pogledala kapetana. Ravnodušno kakor mrtvo stvar, kakor kos lesa ali kamna.

—Odpeljita jo in pobijta!—je odredil kapetan.—Samo ne blizu hiše, tu je že dovolj te mrtvotine. Najbolje bo, če jo vržeta v reko!

Pokorno je stopala tja, kamor so jo potiskala puškina kopita. Da, to je bila vas, kjer se je rodila, kjer je odrasla in se omožila, kjer je zaman čakala otroka, ki je končno vendarle prišel, da preživi z njo nekaj ur, in ki ga sedaj ni več. Ona sama ga je izročila smrti, sama je na lastne oči gledala, kako se je spuščala in približevala cev revolverja k drobnemu obrazku in ni rekla niti besede, ki bi bila lahko odmaknila to cev, ki bi jo lahko odvrgla od drobnega obrazka. Ne, te besede ni rekla.

—Nisem mogla, sinko—je šepetala, kakor a bi jo mrtvi otrok mogel slišati. Pogledala je; vovak je nosil otroka nespretno, z očitim sidrom. Glavica mu je visela navzdol. Olenae iztegnila roke. Stražar je sprva omahoval, tja nositi mrtvega otroka je bilo tako zoprotno, dajta je na svojo odgovornost izročil materi. Prišla je mrtvo telesce na prsi. Bilo je še toplo, roke in nožice še niso otrpnile. Če ne bi namesto bora zijała strážna rana, bi človek mislil, da otrok spi.

Olena je stopala med obema stražarjema, ni pomislila, kam jo vodita. Povelja, ki je v nemščini zavalj kapetan, ni razumela. Vdejala je, da bo zdaj konec, toda to spoznanje je ni bolelo. Zanj je bilo s sinčkovo smrtjo tko in tako vse končano.

Veter je pihal in nosil snežni prah. Ona je pogledala zaledenela okna v hišah. Nijer ni bilo žive duše. Osamljena je stopala svojo zadnjo pot, pot v smrt. Niti ena vrata se niso odprla, niti enega živega človeka ni bilo na spregled. Hiše so bile kakor izumrle. Tu in tam so bili Nemci, ki pa se za jetnico sploh niso zmečili.

Udarec s puškinim kopitom jo je pahnil s ceste na steno. Nekotiko začudena je krenila tja, kamor sta jo sunila. Misli, da jo vodita na trg pred cerkvijo, kjer so bebeli ljudi, ki so jih prišli na delu proti nemškim oblastem. Toda stezica je zavila mimo la, navzdol h globeli. Tu skoraj ni bilo čuti zraka, pihal je zgoraj, v globeli pa je bilo tiše. Roke Olena stopala po zaledeneli stezi, se ji je zdela da stopa po razbitem steklu. Bose noge so se teh štirih dneh pokrile z gnojnimi ranami. Spremenile so se v krvavo meso, na kateremle kakor krvave cunje visela koža. Po tej stezi so hodile ženske, ki so nosile vodo, in vsa je bila pokrita z ledeno skorjo. Ranjenim nogam je držalo po ledu in majhne ledene iglice so se zabadale v oteklo telo. Olena se je spotala in od tega trenutka se je spotala na vsakera koraku. Strahotna bolečina ji je trgala spodnji del života. Čutila je, kako ji po nogah teče topli curki krvi.

Spodaj se je vila rečica. Led jo je okuval, sneg jo je zasul, viharji so jo zameli. Od nje ni ostalo niti sledu, če ne bi bilo luknje ledu, luknje, iz katere so zajemali vodo za konec vasi. Olena je od daleč videla temno lijame na ledu, ki so jo vsak dan znova izkopali. Kam jo vodita, ni vedela. Dalje v globeli ležali padli, ki jih Nemci ne dovolijo pokopati. Mat jo hočejo tam ustreliti? Njo, preprosto kmečka ženska, skupaj z rdečearmejci, s tistimi, ki so padli v borbi?

(Dalje prihodajš)

so se razprle, pa ves božji dan setopam s tovariši po vinogradu, streljamo s puškami, kurimo vlažnim rogozjem in kadimo. Ne kdaj pa kdaj pod večer idem v naš vinograd. Že od čuč, ko stopim vanj, vidim, kdo se je konjar Marko razgrabil, šubar mu štrli na glavo, v kolena je stisnil kad, zavil rokav na srcaji in gnete pogdje, ki mu ga vsipajo žene iz svojih košar, pa ošteje černo, ki nabira poleg grozdov, tudi suho listje. A ženske ga ploh ne poslušajo, ko jih zmerja, navadile so se ga in ga samo ezajo in dražijo, on pa se mradi, vpije in teka zdaj tja k rešnjam, kjer je žganje, zdaj potoma obišče svojega konja, ki čaka tovara in se ta čas pase po veli travni ob jarku.

—A, gospošček, me prestreže. "Kje pa je žganje za strička Marka? Tak si ti? Le počakaj, še ti bom zaplesal na svatbi!" Pomiril sem ga s tobakom in stopil v vinograd. Ženske so me brž obsule in me okregale. Kod neki hodim? Zakaj ne delam? Saj si še večerje ne zaslužim, in tako. Pa jim odgovarjam: Šalim se. Bile so same naše: tetke, strine, ujne pa nekatero sosedo; in je bila tudi ona, Lenka. Le da se ta kljubovalno ni pokazala, di bi jo videl. Šalim se z njimi, ker vem, da matere ni tu. Mati je tam za vinogradi pri ognju, kjer s sosedami iz bližnjih vinogradov sreba kavo in si strežejo z žganjem. Potem stopim k črešnjam sredi vinograda, okoli katerih je vlažna ledina. Po vejevju in na debelih vise razvrčene ženske oblajila. Tu so svilene šalvare, anterije, mintani, lakasti copatki in čevljički. Vse tisto, kar se pri delu umaze... Pričem iskati prigrizkov, pa venomer poslušam šale, smeh in hihitanje naših, ki bero ob poti. Ta in ona počiva v tem, ko odnese polno košaro in jo izsujejo v kad. Po navadi je vsaka odložila ruto, se sprostita in je brez bele rute okrog vratu, v ustih pa seslja vinsko jagode. V slehernem vinogradu je tako. Povsod so žene, dekleta, tekajo iz vinogradi v vinograd in se shajajo. Meje in pregrade ni več. Vse je eno. Po drejvu se belijo obešene obleke, iz jarkov in mejnih pasov se vijejo gosti dimi; čuješ prasketanje suhega rogozja na ognju, vzklrike pri tvorjenju kadi, škripanje, ko jih nakladajo, hihitanje deklet, pogovore žena in beganje otrok... Povsod in z vseh strani dim, pe-tje, streljanje, in se vse to meša, se razgrinja in razblinja v vlažnem, skorajda kislastem ozračju...

Obstal sem. Nisem bil lačen. Gledal sem in ogledoval oblajila okoli črešnje. Našel sem Lenkine šalvare, ukrojene iz pisane svilene tkanine, in mintan (pláč) iz tanke progaste tkanine. Poznal sem oboje po tistih zlatih našivkih. Ne vem zakaj, a vendarle: vanje sem vtopil svoj obraz, ker so tako dehtele po nečem, kar tolikanj godi in prevzame človeka. Iz tega me je trznilo vpitje nad Spaseno, mlado, vitko, temnopolto in toplo ženo našega sosedja, ki je takoj po svatbi odšel na Turško šivat hlače, kakršne pri nas izginjajo. Vpijejo nad njo, ker noče brati. Rajši nosi košare, teka na pot, se ozira, potem pa čez jarek steče v vinograd in se zvi-ja in se hohoče. Druge pa jo zbadajo in vprašujejo: ali se ji nedavno tega sanjalo o možu in zaradi koga uhaja iz vinog-

Peter W. Rodino (levo), ki je porazil Hartleyvega kongresnega kandidata v New Jerseyu, in George Sadowski, detroitski liberalalec, ki je zmagal s pomočjo delavskih unij.

da? In da bi smeh bil še večji, jo prično dražiti z Markom in Marko čuje in mu je všeč in se dela nevednega in samo vzklikane: "Ženske, brž! Brž, hej, pri sosedu imajo že trinajst tovorov, a mi?... Ih!..." In se naglo sklanja, jezno gnete in mu roka od grozdja rdi ko da je krvava.

Ločil sem se od črešnje in prisedel k nekemu trsu. Nisem maral stopiti k njim. Predvsem in kakor nalašč ne zaradi Lenke, drugič pa—saj vem, da bi me priganjale k delu. Meni pa so košare pretežke, da bi jih nosil; a če bi grozdje trgali, bi me pri sklanjanju brž zbadalo v križu. Zato sem prisedel k trsu in utrgal grozd, ki se mi je raztresel, jagode so odletele in se razsule. Začel sem jih nabirati in ogledovati njihove gladke mahovnice, zbiral slad, ki se je nabral na njih, in poslušal pesem, ki je prav tedaj zateglo odmevala od daleč:

"Oj devojka, rožica—rožica rdeča! Kaj vesela nisi več—usta ti zareča?"

"Zakaj pa ne trgaš?" začujem za seboj mehak, drhtljiv in topel glas. Ves zagorim, a se vendar nočem obrniti, marveč topo odgovorim: "Kaj bi, ko vendar ti za mene delaš!"

In se obrnem. Nad menoj stoji ona, Lenka. Čaka, da se ji nasmehnem, nakar se nasmehne tudi ona. V desni ima belo novo košarico, v levi pa čopiček, kosirče. Prste ima polepljene z zemljo, ker je po tleh pobirala jagode. Bradica je okrogla, zagorela in rdeča, lica pa se odražajo od čisto zavezane rute, lasje kukajo izpod rute in ji padajo po čelu vse doli do temnih in velikih vlažnih oči.

Stoji. Čaka, da se nasmehnem, pa se nočem, marveč molčim in cefram listje. Sprta sva. Sprla sva se bila pred nekaj dnevi, ko je prišla k našemu vodnjaku in od naših ni nikogar bilo doma. Komaj je pričela vleči vedrico iz vodnjaka, že sem pristopil kakor vsekdar in ji prinesel svoj vrč, ki sem ga bil v kuhinji nalašč izpraznil, da bi mi ga ona natočila. In se nisem ganil od nje, marveč obstal in se je dotikal. Vsa je plamenela, toda zavzeta pri vlačanju vedrice ni mogla ničesar. Le hitreje je pričela obračati kolo, pri tem pa se je njena polna mladostna moč zvijala in razgibala; prsi so se ji bolj odbijale in na rokah so se bolj izražale oble mišice in napenjale plašč. Prijel sem jo okrog pasu. Ni se mogla brniti, kajti če bi me odrinila z rokami, bi izpustila vedrico, ki bi padla nazaj v vodnjak in bi se razbila; jaz pa sem jo ljubkoval bolj in bolj... Omaha-

2 SHOPPING DAYS LEFT
BUY CHRISTMAS SEALS

Edina 3-NAČINSKA pomoč za vaš HRBTOBOL

Hrbtobol obliži so en izdelek, narejen za 3-načinsko pomoč trpejnja mišičnega hrbtobola:

(1) Zdravila v Johnson's HRBT-NEM OBLIŽU sprožijo kroženje, prinesejo zdravljenje in ogrevajo kri na bolečem prostoru, mišice se odpočinejo in olajša bolečina. (2) Stisne razburjene mišice—zmanjša boleče zboldijaje. (3) Ta podlaga zavaruje pred mrazom, skoro enako kot bi nosili seboj ogrevalec. Zdravniške preizkušnje dokazujejo, da Johnson's BACK PLASTER pomaga 9tim od 10tih bolnikov. Izdelani so pri Johnson & Johnson—in poznani za izvrsten produkt zdajšnjih 61 let. Dobe se v vseh lekarnah.

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.
Stane \$3 za oco, \$1.75 za pol.
\$1 za četrt leta.
NAROČITE SI GA!
Naslov:
PROLETAREC
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

V Prosveti so dnevno svejovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Vesele BOŽIČNE praznike
—in—
srečno NOVO LETO
želi in vošči vsem odjemalcem in prijateljem
SECOND FEDERAL
Savings & Loan Association of Chicago
JOHN SIEROCINSKI, President
Cor. 26th and Pulaski Road
CHICAGO, ILLINOIS

Vesele BOŽIČNE praznike
—in—
srečno NOVO LETO
želi in vošči vsem odjemalcem in prijateljem
ARCHER LAUNDRY CO.
3867 So. Archer Avenue
Lafayette 3-9211 Suburban
Enterprise 6060
(No Toll)

"PROSVETA"
2657 S. LAWDALE AVE.
CENE LISTU SO:
Za Zdrav. dravce in Kanado \$2.00 Za Chicago in obkolje je... \$2.00
1 tednik in... 0.50 1 tednik in... 0.50
2 tednika in... 0.90 2 tednika in... 1.10
3 tednikov in... 1.40 3 tednikov in... 1.60
4 tednikov in... 1.90 4 tednikov in... 2.10
5 tednikov in... 2.40 5 tednikov in... 2.60
Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vrsto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, kat. ki je vaša lastnina.
Priložite se omeje ene člano in družino, ki to dovolijo in ki živo ali stanujejo na enem in istem naslovu.
V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pejšanilo—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki se prišteti, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in ne zahteva sam svoj list tednik, bodo moral tisti član in dotična družina, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, te takoj naznaniti upravnivstvu lista; in obenem doplačati dotične vrsto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravnivstvo priznati datum za to vrsto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.
PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosvete vrste \$...
1) Ime... Čl. družine št...
Naslov...
Ustavite tednik in ga pripilite k moji naslovi od slednjih članov moje družine:
2) ... Čl. družine št...
3) ... Čl. družine št...
4) ... Čl. družine št...
5) ... Čl. družine št...
Mesto... Družine...
Nov naročnik... Staro naročnik...
Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

V vinogradih

Borisav Stanković

Naslednja črtica srbskega pisatelja — realista Bore Stankovića, ki je umrl pred 20 leti, nam riše trgatave v starem Vranju.

Dehti mi zemlja po zdrbljenem grozdu, a meglja se hladna in mrka že ne dviga več tako zlagoma. Z vseh strani odmeva ropot popraviljanja sodov in kadi. Odkar se je pričela trgatave, ne poznamo noči. Bodi katero koli uro, venomer je glavni trg poln voz z grozdem iz vasi. Okoli voz stoje leno in drema-vo kmetje, ki čakajo kupceve, pa krčmarji; zaviti v dolge odeje, z dolgimi palicami "ostani" razganjajo otročad, ki se gnete okoli voz, krače grozdje največ zaradi zabave in potem nasičena in zamazana razmetava tisto, česar ne more pojesti, da ti vse naokrog, naj stopiš kamor koli, pokajo jagode pod nogami.

Po ulicah, ki drže v vinograde ali na cesarsko cesto, mrgoli konj, obloženih s košarami, be-

račev, dinarjev, prosjakov, cig-anov, med njimi pa tudi ta ali oni gospodar na svojem konjiču ali osliču. In ko se vse to prične gnesti, prerivati, prehitovati drug drugega, ne bi mogla niti kokaš z enega kraja na drugi kraj ceste, kje neki človek. Čuje samo vrišč konjarjev, škripanje belih košar, ki natrane kukajo iz kadi, med njimi pa komaj vidiš otroke, ki jezdijo. Pod brado imajo zavezane bele rute, za pasom "pištoličo" z naboji, z bosimi nogami pa bingljajo in udarjajo konje po vratovih. Ob strani, ob zidovju gre ženski svet. Spredaj so žene v anterijah, vrhnjih oblekah z dolgimi rokavi, ali v kolijah in v težkih rutah, šamijah; za njimi dekleta v tesnih plaščih, salvarah in čevljičkih na zaponkah. Gredo lahkočno, plahoma, drže se roko v roki in se postrani obračajo k zidovju, da "možaki" ne bi videli njihovih nabreklih grud. "Možaki" pa so vrhli krajce plašcev čez ramena, e prepasali do podpazuhe in s puško v roki stopajo štiri korake v en mah. Ta ali oni izmed

njih je jezen pa ustrelil s puško; dekleta zavrišče, se strnejo v gručo, konji poskočijo, vedrice se odbijajo od sedla in ropočajo, dečki na kortjih se sklanjajo, z desno se oprijemajo sedla, da ne bi omahnili, z lakti in trebuški stiskajo culo, ki jo imajo v naročju, z levo pa ustavlja-jo konje. Ti se brž umirijo in drobijo s kopiti spet kakor po navadi. In kakor prej spet prično trzati, razrivajo cesto s kopiti in hite proti vinogradom, ki se črnijo od daleč in kamor se je svet že razgubil; tam se vijejo dimi zakurjenih ognjev, po vejevju že golega drevja se pe-strijo obešene ženske pražnje obleke, odmevajo strel iz pušk, vzkriki, vzkljanje. Nebo je sivo, mrko. Griči in hribi se tem-nijo in se negibno odražajo. Vsa zemlja je vlažna in mrka. Zdaj pa zdaj se spreleti vranja jata, ki pa ne kraka, marveč samo šumi in se kmalu izgubi v tem-otni daljavi in megli. Megla pa se počasi in razvlečeno dviga.

TISKARNA S.N.P.J.
—sprejemlj vsa—
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne...
... Cene zmerna, unijako delo prve vrste
Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTERY
2657-39 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 2-4904